

BEKJEMPELSE AV KJEMPESPRINGFRØ

Av Inger Sundheim Fløistad, Bård Bredesen og Tore Felin.

Kjempespringfrø *Impatiens glandulifera* er i rask spredning og representerer et miljøproblem fordi den kan danne tette bestand som skygger ut andre planter. På den måten kan den endre vegetasjonen langs vassdrag og true andre arter. I tette bestand uten undervegetasjon kan erosjon oppstå når plantene visner ned etter den første høstfrosten. Planten er ettårig, blir 70-200 cm høy, og spres kun med frø. En enkelt plante kan produsere 4000 frø. Den modne, grønne frøkapselen åpner seg eksplosivt ved berøring og kaster frøene opp til 4-6 m. Stengelen er svært saftfull og sprø med mørkegrønne blader som er motsatte eller tre i krans. Blomstene er røde til rosa, og kan bli hvite, med grov, rett spore. Planten har et svært grunt rotsystem. Kjempespringfrø er innført som prydplante fra Himalaya. Den er naturalisert i fuktig skog og våt eng, på flommark, vannkanter, brakkmark og grøfter og i vegkanter. Kjempespringfrø, som er i nær slekt med vår naturlige hjemmehørende springfrø, kan neppe forveksles med andre planter. Kjempespringfrø er oppført på Norsk svarteliste 2007 og er vurdert å utgjøre en høy risiko mot stedegent biologisk mangfold.

Spredning

Siden vannmiljø, men også veg er viktige spredningskorridorer, må det ved funn av kjempespringfrø også søkes etter planter utenfor kjent forekomst. Langs veg bør det søkes 1-200 m i kjøreretningen og langs vassdrag bør det søkes nedstrøms til sjøen eller nærmeste vann. Når tiltak settes inn må en også sjekke oppstrøms for eventuelle spredningskilder.

Flytting av jordmasser og hageavfall kan bidra til å spre frø. Det bør derfor utvises forsiktighet ved graving og flytting av masser der det er grunn til å tro at det har vokst kjempespringfrø. Maskiner, utstyr og personlig verneutstyr kan bidra til spredning av frø. Ta forholdsregler og rengjør før utstyret brukes på nye steder!

Kartlegging av bestand, målrettede tiltak og oppfølging på kjente lokaliteter vil være

den beste måten å få kontroll med kjempespringfrø.

Kjempespringfrø trives i fuktige områder
Foto: Hege Abrahamsen

Målsetting

Når bekjempelse settes inn mot kjempespringfrø, må målsettingen være å gjennomføre tiltakene slik at videre spredning hindres, at forekomsten blir sterkt begrenset eller at forekomsten på sikt blir fjernet fra lokaliteten. For å lykkes med dette arbeidet er det av stor betydning at tiltakene gjennomføres tidlig i blomstringsperioden (før frøsetting) og at flytting av masser fra infiserte områder begrenses. Erfaring viser at dette er mulig dersom tiltak følges godt opp.

Frøspredning

Om plantene lukes eller slås under blomstring, vil de kunne utvikle spiredyktige frø. Derfor er det for seint å sette inn tiltak når plantene har blomstret i to uker eller mer. Hvis tiltakene settes inn på planter som har blomstret en stund, må avklippet samles i tette sekker og leveres til forbrenning. Frøene er spiredyktige maksimalt i to år, så områder hvor bekjempelse har vært gjennomført bør følges opp i tre vekstsesonger.

Tett teppe av frøplanter

Foto: Inger Sundheim Fløistad

Bekjempelsesmetoder

Kjempespringfrø må bekjempes tidlig i, eller helst før, blomstringsperioden og

tiltakene må utføres minst så godt at ingen planter rekker å utvikle spiredyktige frø. Plantene kan stå i blomst samtidig som deler av planta er klar til å kaste frø. Tiltakene for bekjempelse skal være de samme for nyoppdagete, gjenoppdagete og allerede kjente forekomster. Aktuelle bekjempelsesmetoder er lusing, slått eller sprøyting.

Lusing

Forekomster med få* eller middels mange* planter lukes. Det grønne rotsystemet gjør den lett å luke. Planter som ikke har begynt å blomstre kan bli liggende på stedet, men etterlates slik at rota ikke har kontakt med jorda, og ingen del av planten får kontakt med rennende vann. Planter i blomst samles i tette sekker og leveres til forbrenning.

Slått

Slått, mekanisk nedkapping med grastrimmer, grasklipper eller utleggerarm på traktor, brukes i tette forekomster med mange* planter. Forekomstene slås så langt ned mot bakken som mulig, slik at man får med unge individer og begrenser gjenveksten. Plantene kan bli liggende på stedet, men slik at ingen del av planten får kontakt med rennende vann. Fordi planten kan skyte på nytt fra basis er det viktig å følge opp arealer som er nedkappet senere i sesongen. (se bekjempelse i praksis – tidspunkter). NB! Det er risiko for spredning av frø ved slått dersom plantene har nådd blomstringsstadiet. Lusing gir da bedre kontroll.

* Mengde kjempespringfrø pr. lokalitet: se neste side.

* Mengde kjempespringfrø pr. lokalitet:

Antatt utgått = ikke funnet på 2-3 år

Få = 1-50 planter eller over 20 meter mellom hver plante der forekomsten dekker et større område

Middels mange = 50-500 planter eller 2-20 meter mellom hver plante der forekomsten dekker et større område

Mange = over 500 planter eller under 2 meter mellom hver plante der forekomsten dekker et større område

Sprøyting:

Sprøyting bør brukes i minst mulig utstrekning av hensyn til miljøet, spesielt langs vassdrag. Tiltakshaver bestemmer om det ønskes brukt plantevernmidler. Dette kan være aktuelt i store og tette forekomster. Ved sprøyting langs bekkedar og på elvebredder må dispensasjon fra Mattilsynet innhentes hvis plantene står så tett på vannkanten at det er fare for sprøyting over vann.

- Plantene bør behandles tidlig i sesongen, helst før de er 15-20 cm høye. Aktuelt plantevernmiddel er et preparat med glyfosat som virksomt stoff.
- Det bør brukes høyeste tillatte dose, se etiketten for det valgte preparatet.
- Plantevernmiddelet skal påføres plantenes blader mest mulig direkte slik at spredningen i naturen begrenses.
- Forekomstene må oppsøkes igjen 10-14 dager etter sprøyting for å sjekke utviklingen på sprøytingen, og gjenta tiltaket om nødvendig.
- Tiltakene skal skje i henhold til forskrift om plantevernmidler § 17-22.
- Alle som bruker plantevernmidler skal ha gyldig sprøytesertifikat.
- Arealet som skal behandles, skal merkes med plakater som er godkjent av Mattilsynet når området er åpent

for allmenn ferdsel

http://www.mattilsynet.no/mattilsynet/multimedia/archive/00039/Advarselskilt_for_om_39690a.pdf

Om det skal sprøytes, må en inn tidlig nok
Foto: Inger Sundheim Fløistad

Bekjempelse i praksis

- Tiltakene gjennomføres på de samme lokalitetene 4 ganger per sesong med ca 3 ukers intervaller. Tidspunkt for bekjempelse må tilpasses lokale forhold. I Østlandsområdet bør første tiltaket gjennomføres innen første uka i juli.
- Alle lokaliteter skal oppsøkes og bekjempes i henhold til ovennevnte kvalitetskrav. Der det er vanskelig å komme til forekomstene fra land må man gå i elva (vadere eller våtdrakt).
- Dersom noen enkeltplanter er i ferd med å utvikle frø, puttes disse i en tett sekk på stedet for senere å bli fraktet til forbrenning. Avblomstrede blomsterstander og blomsterstander som har kommet langt i utvikling (enkeltblomster har falt av) behandles som frø.
- Spredning av frø til nye steder må forhindres. Vær oppmerksom på at frø lett kan spres til nye lokaliteter med skotøy, maskiner og utstyr.

- Undersøk minst 200 meter nedstrøms for registrerte forekomster, eller til nærmeste vann/sjø. Forekomster som har spredd seg videre nedover vassdraget må også bekjempes.
- Forekomster der det med stor sannsynlighet ikke finnes noen planter ("trolig utgått") kan oppsøkes midt i juli og først i september.
- I juli gjøres et større ettersøk av forekomster:
 - langs bekkestrengen opp til 3 meter over flomvannstands nivå og langs alle fuktsig.
 - nedstrøms registrerte forekomster for å se etter etablerte planter som tidligere ikke er oppdaget eller som nylig har etablert seg.
 - oppstrøms for å avdekke eventuelle smittekilder.
- Ettersøk etter kjempespringfrø bør samkjøres med ettersøk av andre fremmede plantearter som det gjøres målretta tiltak mot, for eksempel kjempebjørnekjeks (se FAGUS Fakta 2 / 2009).

Det kan være nyttig å bruke kikkert der det er vanskelig å komme til eller der flommarks-området er bredt.

Forsiktighetsregler

Personlig utstyr og maskiner må være rene for frø, samt jord som kan inneholde frø, etter behandling av den enkelte bestand. Dette er viktig for å hindre spredning av kjempespringfrø eller andre uønskede organismer til nye steder. Arbeidsredskap og fottøy må derfor rengjøres før de brukes på lokaliteter uten kjempespringfrø.

Massehåndtering og graving

Dersom det skal graves eller flyttes masser der det er kjempespringfrø skal disse massene:

- håndteres lokalt slik at plantene ikke spres til nye steder eller
- legges som toppmasser i arealer som skal skjøttes som grasmark eller grasplen, og fortrinnsvis i tørre områder eller
- deponeres i varig deponi

Dersom massene skal kjøres bort for deponering er det viktig å

- dekke massene godt under transport
- fjerne jord fra bil og maskiner før de tas i bruk andre steder
- levere massene til godkjent varig deponi/mottak med egne rutiner for håndtering av denne typen spesialavfall

Massene skal under ingen omstendigheter benyttes i annen jordproduksjon.

Frøkapselen skyter ut de modne frøene ved berøring.

Foto: Erling Fløistad

Rapportering

Tiltakshaver bør kreve rapportering. Ta stilling til hvor ofte logg skal leveres.

- Utarbeid oversikter over hvilke tiltak som har blitt gjennomført, hva som gjenstår av arbeider og dato for hvert tiltak føres fortløpende for hver forekomst for hver bekjempelsesrunde (se forslag til logg).
- Dersom det oppdages nye forekomster eller utvidelser av eksisterende, bør disse avmerkes på kart og beskrives (dato oppdaget, mengde, utviklingsstadium) og rapporteres til tiltakshaver. Hvis det oppdages forekomster på andres forvaltningsområder som ikke er tilstrekkelig bekjempet, bør også disse rapporteres slik at de ikke bidrar til ytterligere spredning.
- Bygge- og gravearbeider på eller ved kjente forekomster av kjempespringfrø bør rapporteres, slik at tiltakshaver kan gjøre utbygger kjent med eventuell fare for spredning.

Registrering av forekomster av kjempespringfrø (eksempel)

Lokalitet	Dato for tiltak	Bekjempelsesmetode	Mengde før tiltak	Status etter tiltak	Merknad

Forklaring til kolonnene:

- Lokalitet: Beskrivelse av stedet.
- Mengde: få, middels mange eller mange planter
- Status etter tiltak: Angi det umiddelbare resultat av tiltaket eller mengde planter som står igjen. For eksempel "ingen planter igjen", "alle planter luket", "alle planter påført glyfosat"
- Merknad: Andre ting som kan være nyttig. For eksempel naturbeskrivelse (skog, eng, landbruksareal, veikant, bekk, nær hager)

Det anbefales at alle funn av kjempespringfrø legges inn i www.artsobservasjoner.no

*Inger Sundheim Fløistad er forsker ansatt i Bioforsk Plantehelse og FAGUS-rådgiver.
Bård Øyvind Bredesen er biolog ansatt i Friluftsetaten, Oslo kommune.
Tore Felin er anleggsgartnermester ansatt i Statens vegvesen Region sør..*

Dette FAGUS Fakta er sist oppdatert: 04.05.2010
Sjekk www.fagus.no/publikasjoner for siste utgave